

2.Шрейдер Д. А. Освещение автомобильных дорог и приоритеты зрительного восприятия // Светотехника. – 1993. – № 12. – С. 4-6.

3.СНиП П-4-79. Естественное и искусственное освещение / Госстрой СССР. – М.: Стройиздат, 1980.

4.Карачев В.М., Коробко А.А., Флодина Т.Л. О совершенствовании принципов нормирования и новой концепции норм дорожного освещения // Светотехника. – 2002. – №4. – С. 2-9.

5.Харченко В.Ф. Щодо питання моделювання кривих сили світла світильників зовнішнього освітлення міст // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.58. – К.: Техніка, 2004. – С.132-138.

Получено 31.08.2005

УДК 614.8.084

С.О.ОБУХОВ, канд. військ. наук, О.Ю.КОЛЕСНИК

Харківська національна академія міського господарства

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розглядається становище у сфері безпеки життєдіяльності населення України та вплив на неї стану викладання дисципліни БЖД.

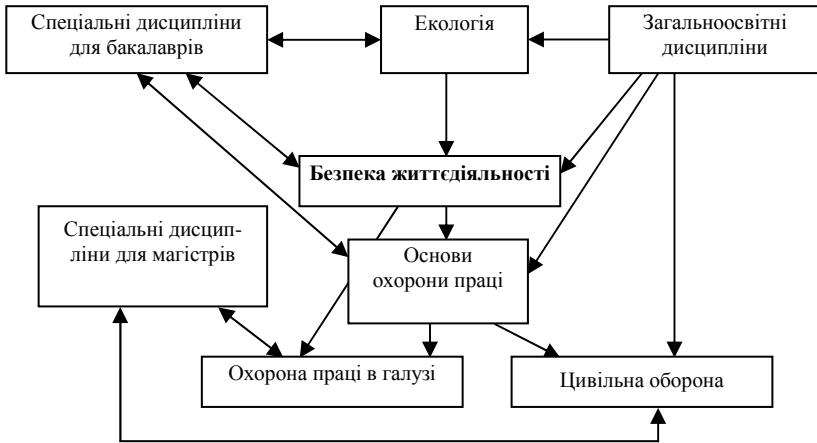
«Здоров'я людини, захист матері й дитини стануть найвищими пріоритетами роботи мого уряду, – сказав Президент України Віктор Ющенко в інаугураційній промові на Майдані Незалежності. – Україна стане надійним партнером у боротьбі зі старими та новими загрозами: тиранією, війною, бідністю, природними лихами і тероризмом». Одним із дійових важелів у реалізації цих програм є освіта, яку наш Президент у майбутньому бачить найкращою. А працювати є над чим, адже за даними, наведеними Верховною Радою України, з різних причин щороку в країні зазнають ушкодження здоров'я понад 2,5 млн. людей, у тому числі смертельно – понад 75 тис. осіб, або 250 осіб щодня. Кількість загинулих на 100.000 померлих осіб у нашій державі майже у 9-12 разів більше ніж у розвинутих державах Європи.

За оцінкою Інституту економіки НАН України, щорічно витрати внаслідок травматизму становлять майже 8,5 млрд. грн., це понад 4% валового внутрішнього продукту України.

Дисципліни, які спрямовані на вирішення цих завдань: «Безпека життєдіяльності», «Екологія», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі», «Цивільна оборона», які викладаються сьогодні практично всім студентам ВНЗ України.

Науково-методична комісія з безпеки життєдіяльності Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України (НМК з БЖД НМР МОНУ) розробила структурно логічну схему вивчення означених дисциплін (рисунок). Саме такий порядок відповідає чинним наказам

МОНУ та використовується в абсолютній більшості ВНЗ, але не дотримується на деяких спеціальностях ХНАМГ.

Спрощена структурно-логічна схема вивчення дисциплін студентами ВНЗ

З метою спрощення, на рисунку не представлено цілого ряду дисциплін напряму безпеки людини, а саме: валеології, основ медичних знань, ергономіки та багатьох інших, а зроблено акцент тільки на нормативні дисципліни. Сьогодні ці дисципліни вивчаються у такому обсязі: екологія (загальних курс) – 54 год. (для бакалаврів); безпека життєдіяльності – 54 год. (для бакалаврів); основи охорони праці – 54 год. (для бакалаврів); цивільна оборона (цивільний захист) – 54 год. (для магістрів та спеціалістів); охорона праці в галузі – 27 год. (для магістрів та спеціалістів). Усього – 243 год. [1].

БЖД вивчається в усіх ВНЗ України на початкових курсах (як правило, I та II). Регламентується викладення такими чинними документами МОНУ: концепцією освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини», затвердженою МОНУ 12.03.2001 р.; спільним наказом Міністра освіти України та начальника штабу – Заступника начальника цивільної оборони України від 20.06.1995 р. №182/200 «Про викладання дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Цивільна оборона». Згідно з цим наказом, «Безпека життєдіяльності» викладається в 2-7 семестрах на вибір навчального закладу, «Цивільна оборона» в 9 семестрі, відповідно до спеціальності; наказом МОНУ від 2.02.1998 р. №420 «Про вдосконалення навчання з охорони праці й безпеки життєдіяльності у вищих закладах освіти України». У наказі визначено, що Безпека життєдіяльності викладається для студентів

усіх ВНЗ на I чи II курсах, обсягом 54 години. Дисципліна «Основи охорони праці» викладається на III чи IV курсах, а дисципліна «Основи охорони праці в галузі» – на V курсі, при підготовці магістрів чи спеціалістів; наказом МОНУ від 06.02.2002 р. №76 «Про результати підготовки Цивільної оборони Міністерства освіти і науки України в 2001 році і основні завдання на 2002 рік», у якому, зокрема, сказано: «Суттєві недоліки мають місце в організації підготовки студентів вищих навчальних закладів за програмами нормативних дисциплін «Цивільна оборона», «Безпека життєдіяльності людини», «Основи медичних знань і охорона здоров'я дітей»; наказом МОНУ від 13.02.2003 р. №30 «Про результати підготовки Цивільної оборони Міністерства освіти і науки України в 2002 році і основні завдання на 2003 рік»; наказом МОНУ від 14.02.2004 р. №17 «Про результати підготовки Цивільної оборони МОНУ в 2003 році і основні завдання на 2004 рік». У ньому вказано на необхідність «Забезпечити дійовий контроль за якістю навчання студентів з нормативних дисциплін «Цивільна оборона», «Безпека життєдіяльності», а також «Оснoв медичних знань і охорони здоров'я дітей».

Крім того, МОНУ щорічно надсилає листи-рекомендації про особливості організації навчально-виховного процесу, де теж згадується безпека життєдіяльності [1].

Безпека життєдіяльності (БЖД) багатьма вважається легкою та простою дисципліною і тут немає нічого дивного, бо переважна більшість дорослого населення не вивчала основ безпеки життєдіяльності (ОБЖД) у школі та БЖД у ВНЗ. Саме тому її часто асоціюють з охороною праці чи цивільною обороною. Завдання дисципліни навчити людину захистити себе та близьких від небезпек в усіх сферах життєдіяльності, зберегти життя і здоров'я та поліпшити його. Ця дисципліна не має чітко вираженої професійної спрямованості. Складність дисципліни в тому, що необхідно не тільки сформулювати вміння та надати знання, необхідно сформулювати ставлення. Жодна інженерна дисципліна таке важке завдання перед собою не ставить. Адже можна розуміти, що певна дія небезпечна, знати як захиститись, але не хотіти цього робити. Наприклад тютюнопаління. Мають всі знати, що це шкодить здоров'ю, але мало хто кидає палити. Це також стосується профілактики ВІЛ/СНІДу та інших захворювань, питань власного здоров'я, запобігання наркоманії, та й у цілому життя людини [1-3].

Сучасний світ потребує ініціативної, всебічно розвинутої особистості, саме тому ми так багато говоримо зараз про гуманізацію освіти. Але головне, щоб особистість була здоровою як фізично, так і духовно. В епоху НТР цінність здоров'я зростає ще більше, що зумовлюється

дією соціальних факторів, які впливають на нього. Зовні це проявляється підвищенням громадського інтересу до проблем здоров'я, зростанням попиту на інформацію про нього, збільшенням числа публікацій, теле- і радіопередач, присвячених цій проблемі. Здоров'я є реальною передумовою задоволення індивідуальних, колективних і суспільних, матеріальних і духовних потреб. Певний його рівень необхідний для розвитку економіки, науки і культури. Здоров'я є соціальною цінністю і передумовою соціалізації особистості, її участі у ритмі та житті суспільної системи. У цьому аспекті ціннісний зміст здоров'я виявляється і в його ставленні до праці, яка є основоположним елементом структури особистості, а певний потенціал здоров'я є необхідним для здійснення ефективного трудового процесу.

Здоров'я – це стан фізичного, технічного та соціального благополуччя, високої працездатності та соціальної активності людини [1].

Останнім часом стає очевидною тенденція катастрофічного погіршення здоров'я підростаючого покоління України. За статистичними даними, 75% дітей мають одне або декілька захворювань. Здоровими народжуються лише 15% малюків. За останнє десятиліття тривалість життя чоловіків скоротилася майже на 5 років, а жінок – на 2,6 роки; 78% школярів закінчують школу, маючи хронічні захворювання. Можна додати до цього ще й збільшення серед неповнолітніх кількості тих, хто палить і вживає наркотики (на кожні 10 тис. населення офіційно припадає 17 наркоманів.) Різко збільшилося народження ослаблених дітей, понад 70% пологів – паталогічні; тільки 1 дитина з 5 народжується повністю здоровою [4].

Спробуємо навести причини такого явища: неякісне харчування, екологія довкілля, шкідливі звички, наркотики, недостатня фізична активність.

Вчені стверджують, що за останні 10 років кількість смертей через передозування наркотиків збільшилася у 12 разів, а серед дітей – у 42 рази. І це не враховуючи дітей і підлітків офіційно визнаних токсикоманами.

За таких фактів це не просто проблема, а швидше за все, соціальна катастрофа, якій на відміну від природної, ще можна запобігти. В статуті ВОЗ йдеться про вищий рівень здоров'я як одне з основних прав людини. Доведено, що формування здоров'я на 50% залежить від способу життя, на 20% – від спадкової інформації, на 10% – від медичного обслуговування, на 20% – від сумарної дії чинників середовища, зокрема екологічного. Отож, як ми бачимо, визначальним є спосіб життя, який включає: рівень виробництва і продуктивності праці; ступінь задоволення матеріальних і культурних потреб; загальноосвітній і

культурний рівень; особливості харчування, рухової активності, між-особистісних взаємин; наявність шкідливих звичок тощо. Певне співвідношення зазначених чинників формує спосіб життя, а отже і стан здоров'я конкретної людини.

Зупинимось детальніше на методах формування здорового способу життя у студентів ВНЗ. Слід зазначити, що формування способу життя розпочинається з моменту народження дитини і триває все життя.

Як показують результати статистичних досліджень, вступаючи до вищого закладу, більшість абітурієнтів вже має хронічні захворювання, а також деякі шкідливі звички. Тому при плануванні різних напрямків навчально виховної роботи доцільно передбачити заходи, присвячені збереженню та зміцненню здоров'я як фізичного, так і духовного. Головне – це помірність та поступовість у проведенні зазначених заходів, серед яких можна порекомендувати наступні: проведення бесід із студентами з приводу раціональної організації режиму дня; організація зустрічей та бесід з лікарем-гігієністом щодо гігієни харчування, захворювань шлунково-кишкового тракту; зустріч (для дівчат) з лікарем гінекологом, косметологом перукарем; проведення лекцій щодо небезпечного впливу шкідливих звичок (із залученням представників Червоного Хреста, Центру соціальних служб для молоді); проведення бесід присвячених проблемам ВІЛ/СНІДу; участь у акціях милосердя; проведення туристичних походів.

Це ті основні напрямки діяльності, відповідно до яких необхідно планувати виховну роботу серед студентської молоді.

Слід зазначити, що вказані напрямки роботи є складовою частиною навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності», де вони розглядаються з наукової точки зору, що, загалом, полегшує навчально-виховний процес. Усе зазначене вище повинно супроводжувати життя, закладатися у нашої підсвідомості та відображатися у поведінці.

Для цього необхідно зрозуміти необхідність здорового способу життя, відмовитися від нав'язуваних стереотипів поведінки і навчитися працювати над собою.

Як свідчить медична практика, у матерів, котрі курять, часто народжуються діти з порушеною нервовою системою; із схильністю до атеросклерозу, астми, бронхоектатичної хвороби; з фізичними вадами (наприклад, заяча губа); із зменшеною масою тіла в середньому на 300 г.

Водночас у таких жінок вагітність удвічі частіше закінчується мертвонародженням, передчасними пологами, самовільними абортами.

Куріння завдає непоправної шкоди і самій вагітній: це і тяжкий перебіг вагітності, і велика втрата крові при пологах, і моральні страждання, почуття провини, якщо дитина народжується з вадами.

Куріння матері дуже небезпечно і надалі, адже мати завжди є прикладом для дітей, і своєю пристрастю до тютюну закладає у них цей не здоровий потяг.

Уряд і громадськість роблять вагомі кроки, аби зупинити тютюнову епідемію. Першим заходом у формуванні державної політики щодо виробництва та обігу тютюнових виробів стало прийняття у 1995 р. Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів». Восени 2002 р. Верховною Радою України до цього закону внесено багато конструктивних змін та доповнень.

Закон визначає обмеження щодо споживання алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Забороняється, за винятком спеціально відведених для цього місць, споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів: у закладах охорони здоров'я; у навчальних та освітньо-виховних закладах; у громадському транспорті (включаючи транспорт міжнародного сполучення); у закладах культури; у закритих спортивних спорудах; у ліфтах і таксофонах; на дитячих майданчиках; у приміщеннях органів місцевого самоврядування, інших державних установ.

Законом забороняється продаж алкогольних напоїв та тютюнових виробів: особам, які не досягли 18 років; у приміщеннях та на територіях дошкільних, навчальних закладів і закладів охорони здоров'я; у приміщеннях спеціалізованих торгівельних організацій, які здійснюють торгівлю товарами дитячого асортименту або спортивними товарами; у місцях проведення спортивних змагань; в інших місцях визначених органами місцевого самоврядування; з торгових автоматів; з полиць самообслуговування (крім тютюнових виробів у блоках); поштучно (для тютюнових виробів, крім сигар); з рук та не визначених для цього місцях торгівлі.

Забороняється продаж товарів дитячого асортименту, які імітують тютюнові вироби.

Законом також передбачено зміни у маркуванні тютюнових виробів: попередження про шкоду паління – напис «Міністерство здоров'я України попереджує: куріння шкодить здоров'ю» з вересня 2003 р. має наноситись на лицьову та тильну площини пачки, коробки або сувенірної коробки та займати не менше 10% кожної із цих площин; відомості про вміст смол та нікотину в диму однієї сигарети (щодо сигарет), які наносяться на одну з бокових площин пачки, коробки або сувенір-

ної коробки, також повинні займати не менше 10% цієї площини.

Згідно з Директивою (200/37/ЄС), з 1 січня 2004 р. вміст смол, нікотину і моно оксиду вуглецю у сигаретах, що є у вільному обігу, розповсюджуються чи виготовляються у країнах ЄС, повинен бути: смоли: не більше 10 мг на сигарету; нікотину: не більше 1 мг на сигарету; моно оксиду вуглецю: не більше 10 мг на сигарету (для порівняння: в Україні максимально допустимі рівні смоли та нікотину в диму однієї сигарети становлять відповідно 15 мг та 1,3 мг для сигарет з фільтром та 22 мг і 1,5 мг для сигарет без фільтра); починаючи з 30 вересня 2002 р., забороняється використовувати на упаковках тютюнових виробів тексти, назви, торгівельні марки, символічні зображення чи інші знаки, які створюють уяву про те, що окремих тютюновий виріб є менш шкідливим, ніж інші; кожна одиниця упаковки тютюнових виробів повинна мати написи – попередження на зразок: «Курці вмирають у молодому віці».

Дуже доречно про це сказав Бернард Шоу: «Цигарка – це бікфордів шнур, на одному кінці якого вогник, а на іншому – дурник».

Таким чином, тільки поєднання теоретичних знань із розумілістю необхідності здорового способу життя – основа генетичного відродження нації.

1. Заплатинський В.М. Дисциплінам, які забезпечують безпеку людини – бути! // Безпека життєдіяльності. – №3. – 2005. – С. 5-12.

2. Шепенюк І.М. Впровадження в суспільну свідомість переваг здорового способу життя, формування національного культу соціально активної, фізично здорової та духовно багаті особистості // Безпека життєдіяльності. – №3. – 2005. – С. 26-28.

3. Русін В.І. Удосконалення змісту дисциплін з напрямку безпеки // Безпека життєдіяльності. – №4. – 2005. – С. 26-28.

4. Матеріали з фонду «Здоров'я для всіх» // Безпека життєдіяльності. – №5. – 2005. – С. 18-19, 56-57.

Отримано 11.08.2005

УДК 574.2 : 57.03 (477) (07)

О.В.ОВЧАРОВ, канд. техн. наук, Є.О.ОВЧАРОВ

Харківська національна академія міського господарства

МЕТОДИ ЗМЕНШЕННЯ ВПЛИВУ АВТОТРАНСПОРТУ НА ДОВКІЛЛЯ

Розглядається вплив автотранспорту на довкілля, а також вклад автомобілів в забруднення атмосфери як на світовому рівні, так і в містах України. Пропонується критеріальний комплекс оцінки екологічної досконалості ДВЗ з використанням даних випробувань Європейського ізового циклу.

Сьогодні в світі нараховується понад 600 млн. автомобілів з бензиновими та дизельними ДВЗ. Легкових автомобілів приблизно в 4 ра-